

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมาของชาวลัวะ
2. ฝัาของชาวลัวะ
3. แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการปรับเปลี่ยน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประวัติความเป็นมาของชาวลัวะ

ในบริเวณล้านนาไทยนั้น นักประวัติศาสตร์ นักชาติพันธุ์วิทยาและนักมานุษยวิทยาต่างเชื่อกันว่าเป็นที่อยู่ของมนุษย์เผ่าพันธุ์ต่างๆ มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์เรื่อยมาจนถึงสมัยที่คนไทยเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ในดินแดนล้านนาราวปี พ.ศ 1600 โดยเข้ามาเป็นกลุ่มเล็กๆก่อนแล้วจึงขยายตัวขึ้นเป็นลำดับ โดยเข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณทางทิศเหนือของลำพูน อยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านใหญ่ๆ หลายๆ หมู่บ้านมีผู้นำหรือกษัตริย์เป็นประมุขร่วมกัน คนไทยนั้นได้เข้ามาอาศัยอยู่ในดินแดนของชาวลัวะ และชาวมอญ ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นมาก่อน ดังนั้นในประวัติศาสตร์ของล้านนาล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับชาวลัวะเป็นอย่างมาก อย่างเช่น นักประวัติศาสตร์รุ่นเก่าได้ระบุว่า “ลัวะหรือละว้า” เป็นเจ้าของดินดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในแผ่นดินภาคเหนือของประเทศไทยมานานกว่า 2,000 ปี มาแล้ว ต่อมาชนชาติหนึ่งเข้ามาอยู่ ซึ่งชนชาวลื้อเงิน ไทยใหญ่ ไทยยวน เรียกว่า “กะหลอม” หรือคนไทยภาคกลางเรียกว่า “ขอม” นั้นเอง (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2509 หน้า 55)

ในด้านานจามเทวีวงศ์ ได้มีข้อความที่ระบุว่า ครั้งหนึ่งได้มีพลาลัวะยกกองทัพมาสู้รบกับชาวเมืองลำพูนแต่พ่ายแพ้ ถูกจับไล่แตกกระจายฟันเขตแดนเมืองลำพูน ในสมัยพระนางจามเทวีครองนครลำพูน ชาวลัวะได้หนีอพยพขึ้นไปทางทิศเหนือจำนวนมาก (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2509 หน้า 57)

ส่วนตำนานอื่นๆมีการระบุว่า พระยามังรายส่งหัวหน้าชาวลัวะไปเป็นไส้ศึกที่เมืองเชียงตุง เวลานั้นเมืองเชียงตุงเป็นเมืองลัวะภายหลังพญามังรายยกกองทัพไปรบกับพวกลัวะที่เมืองเชียงตุงชนะ จึงทำการจับไล่ชาวลัวะไปอยู่ตามป่าเขา

เคยมีผู้สำรวจหมู่บ้านลัวะในเขตอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ และเคยสัมภาษณ์ผู้เฒ่า ลัวะไว้ว่า ลัวะเคยมีเวียงหรือวังอยู่ในเชียงใหม่มาก่อนหลายพันปีมาแล้ว ก่อนที่จะหนีมาอยู่บ้านแปะ มีขุนวิถังคะเป็นกษัตริย์ ซึ่งคนรุ่นเก่าของพวกเขากล่าวให้ฟังว่า สมัยก่อนเชียงใหม่เป็นเมืองหลวงของลัวะทั้งหมด ชาวลัวะได้ปลูกไม้ไผ่ชนิดหนึ่งที่ “คนไต” เข้าไม่ได้ แต่เพราะความอยากได้ที่ดินของชาวลัวะ จึงยิงกระสุนเข้าไป แต่ก็ยังเข้าไม่ได้ จึงเปลี่ยนวิธี โดยการใส่เล่ห์ขอซื้อที่ดินขนาดเท่าหนึ่งแหม่ผืนหนึ่ง คนไตนำหนึ่งแหม่ทำเป็นเส้นด้ายไปพันรอบต้นไม้ไผ่ไว้ทั้งหมดแล้ว บอกว่าที่ดินทั้งหมดเท่ากับหนึ่งแหม่ผืนนั้น แต่นั่นก็ยังเข้าไปไม่ได้ คนไตเลยจ้างลัวะหนุ่มสาวที่อยากได้เงินให้ถางไม้ไผ่ออก ต่อมาคนลัวะจึงยอมยกที่ดินให้ คนลัวะกับคนไตจึงอยู่ปะปนกัน

ส่วนชาวลัวะในอำเภออื่นๆ เช่นชุมชนชาวลัวะในเขตอำเภอเมือง หางดง สันป่าตอง จอมทองและฮอด นั้นมีผู้ศึกษาพบว่า สังคมของลัวะเริ่มต้นจากชุมชนขนาดเล็กในกลุ่มเครือญาติกัน ต่อมาชุมชนขยายใหญ่ขึ้น จึงมีการสร้าง “เวียง” ขึ้นและมีการก่อสร้างชุมชนระดับเวียงขึ้นมาหลายแห่งเช่น เวียงเชษฐบุรี (เวียงเจ็ดริน) บริเวณเชิงดอยสุเทพโดยมีฐานะเป็นศูนย์กลางของเวียงอื่นๆ ต่อมาชุมชนขยายจึงสร้างเวียงสวนดอกทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ เวียงนพบุรี ทางทิศตะวันออกของเวียงสวนดอก ซึ่งเวียงนพบุรีนี้ตามตำนานกล่าวว่า คือ บริเวณกำแพงเมืองสี่เหลี่ยมชั้นในของเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบันนั่นเอง (กฤษณา เจริญวงศ์, 2531 หน้า 15)

การสร้างเมืองมีการตั้งเสาอินทขิล หรือเสาหลักเมือง ซึ่งต่อมาคือที่ตั้งของเมืองเชียงใหม่ การตั้งเสาอินทขิลกล่าวว่าเป็นตามตำนานของพระอินทร์ เพื่อให้เป็นที่รวมจิตใจของชาวเมืองลัวะตลอดจนเพื่อให้เวียงมั่นคง และนอกจากนั้นเพื่อให้เป็นที่เกรงขามของศัตรู พระอินทร์ยังมอบหมายให้กุ่มกัณฑ์สองคนเป็นผู้รักษาเสาอินทขิลด้วยโดยที่ชาวเมืองมีหน้าที่ต้องบูชาเสาอินทขิลด้วยข้าวตอกดอกไม้ ธูปเทียน สักการะเช่นไหว้กุ่มกัณฑ์ และมีความเชื่อสืบทอดกันมาว่าหากละเลยจะทำให้บ้านเมืองพินาศ พิธิบูชา อินทขิลต่อมานั้นได้กลายเป็นพิธีร่วมกันทั้งคนไต และคน ลัวะ และยังมีการปฏิบัติต่อกันมาตลอดจนถึงปัจจุบันนี้ (กฤษณา เจริญวงศ์, 2531 หน้า 15)

ในเทือกเขาระหว่างอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ กับอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ยังคงมีชาวเขาชนเผ่าลัวะที่ยังคงอาศัยบนภูเขาที่ห่างไกลความเจริญ ยังคงดำเนินวิถีชีวิตที่อิงแอบอยู่กับธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งชาวเขาเผ่าลัวะถือว่าเป็นผีที่รักษาหมู่บ้าน จะมีการเช่นไหว้ในราวเดือน 8 หรือเดือน 9 ผีมิตรบ้านหรือผีประจำหมู่บ้านจะมีการเลี้ยงผีพร้อมกันทุกหลังคาบ้านในเดือน 9 ผีเอือนหรือผีปู่ย่าแต่ละครอบครัวจะทำเป็นหิ้งไว้ในห้องนอน เจ้าของบ้านจะมีพิธีกรรมเลี้ยงผีพร้อมกันในวันปีใหม่ของทุกปี “ลัวะ” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการจัดองค์กรทางสังคม มีเศรษฐกิจ การเมือง มีความเชื่อ มีวัฒนธรรมและสังคมของตนเอง

(สุเทพ สุนทรเกสซ์, 2532 หน้า 4) คนเผ่านี้จะอาศัยอยู่บนภูเขาสูงที่มักจะเป็นเขตต้นน้ำ ทางฝั่งตะวันตกของยอดดอยอินทนนท์

(กฤษณา เจริญวงศ์, 2531 หน้า 15) ในเขตอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอแม่สะเรียงและอำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน นอกจากนั้นจะกระจายอยู่ตามยอดเขาสูงในเขต จังหวัด เชียงราย จังหวัดน่าน และยังพบอีกหลายหมู่บ้านในเขต อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

การตั้งถิ่นฐานของชาวเขาเผ่า “ลัวะ” นั้นจะให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมบนภูเขาสูงทางน้ำไหลตามไหล่เขา ที่เป็นคติความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ อันอาจได้รับอิทธิพลมาจากจีนในยุคแรกๆ (สุเทพ สุนทรเกสซ์, 2532 หน้า 12) นอกจากคติความเชื่อ ที่สัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานในสภาพแวดล้อมที่เป็นเขาล้อมรอบและมีธารน้ำไหลแล้ว ประวัติศาสตร์ของชุมชนลัวะยังมีความสำคัญต่อการสร้างรูปแบบและกรอบกำหนดในการทอผ้าของพวกเขาด้วย

ผ้าทอของชาวลัวะ

ชุดประจำเผ่าที่สตรีชาวลัวะจะต้องทอไว้ใช้ทุกครัวเรือน เพื่อใช้ในการสวมใส่ออกไปทำไร่ทำสวนและใช้สวมใส่ในโอกาสพิเศษ เช่น ใส่ในการเลี้ยงผีประจำหมู่บ้าน ใส่ในพิธีแต่งงาน ใส่ในพิธีขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ ผ้าชิ้นที่สตรีชาวลัวะสวมใส่จะมีหน้าแคบและสั้นแค่ครึ่งน่องมีผ้าสีดำพันน่องไว้สวมเสื้อสีขาว มีพวงลูกปัดสีแดงคล้องอยู่ที่คอเป็นเอกลักษณ์ของสตรีชาวลัวะ ซึ่งเสื้อผ้าที่สตรีชาวลัวะสวมใส่แล้วแต่เป็นฝีมือการทอของพวกเขาเอง สาเหตุที่ผ้าทอลัวะทอออกมาเป็นผ้าหน้าแคบ สตรีลัวะให้เหตุผลว่า เพราะการทอแบบที่เอามีพื้นที่ในการทอที่จำกัด ส่วนใหญ่มักจะทอกับประตูทางเข้าห้องนอน ดังนั้นความกว้างจึงออกมาเท่าความกว้างของประตูห้องนอนของผู้ทอเอง ผ้าทอพื้นเมืองในแต่ละชุมชนนั้น จะมีเอกลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละชนเผ่าที่กระจายอยู่ในเขตภาคเหนือของไทย มีส่วนสัมพันธ์กับสภาพทางภูมิศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน เชื้อชาติ ตลอดจนถึงเกี่ยวกับเรื่องของระบบความเชื่อ ขนบประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตของแต่ละชนเผ่า เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบ และเป็นข้อกำหนดในการเลือกใช้วัสดุ การออกแบบลวดลายและสีสันทนของผ้าทอ ไปจนถึงการกำหนดชนิดของผ้าเพื่อให้ใช้ได้เหมาะสมสอดคล้องกับอุดมการณ์พื้นฐานของการดำรงชีวิตในแต่ละชนเผ่าตนเอง(ภัททิยา ยิมเรวัตและสุริยา รัตนกุล, 2541 หน้า 9)

ในการทอผ้าของชาวเขาเผ่าลัวะไม่ใช้กี่กระตุกหรือทอแบบของคนไทยพื้นราบในสมัยโบราณ แต่ใช้วิธีการทอ โดยใช้เส้นด้ายผูกติดไว้กับเสาบ้านและส่วนที่เหลือจะผูกไว้กับรอบเอวของตัวผู้ทอ โดยที่ผู้ทอจะต้องนั่งเหยียดขาตรงไปข้างหน้า ในการทอผ้าสีพื้นขึ้นก่อนเป็นหลักและ

ตามลายคาดลัวะคันตลอดแนวผ้าชิ้น ลวดลายที่เห็นบนผืนผ้าลัวะจะมองคล้ายเป็นเกลียวคลื่นหรือลายน้ำไหล ซึ่งกรรมวิธีนี้ชาวพื้นราบไม่พบว่าการทอแต่อย่างใด(เจริญญา สีพาแลว,2545 หน้า 39)

ลวดลายผ้าทอชาวเขาเผ่าลัวะมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างไปจากผ้าทอชาวเขาเผ่าอื่นๆ คือ ความแตกต่างทางด้านกรรมวิธีการทำลวดลายที่เรียกว่า “ลายคาดลัวะ” ซึ่งเป็นลวดลายที่สวยงามคล้ายคลึงกับสายน้ำไหล ซึ่งกรรมวิธีที่สตรีชาวลัวะใช้ คือ การใช้การมัดข้อมเข้ามาเป็นส่วนประกอบในการข้อมสี และทำลวดลายโดยใช้เข็มสอยสะกิดเส้นด้ายบนผืนผ้าที่ทอเสร็จเป็นผืนเรียบร้อยแล้วขึ้นมาทีละเส้นเพื่อให้เส้นด้ายสีขาวเป็นลวดลายที่คล้ายคลึงกับสายน้ำไหลที่เรียกว่า “ลายคาดลัวะ” ที่มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวลัวะ ที่ไม่พบว่ามีชนเผ่าใดทำ

แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการปรับเปลี่ยน

การศึกษาถึงการปรับเปลี่ยนการทอผ้าของชาวลัวะบ้านเฮาะในครั้งนี้ ได้อาศัยทฤษฎีและการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสำหรับการใช้เป็นแนวทางในการวางกรอบความคิด เพื่อช่วยให้สามารถอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนการทอผ้า ในประเด็นของรูปแบบและวิธีการในการปรับเปลี่ยนปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนลัวะ ดังนั้นจึงได้สรุปสาระสำคัญจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ก. แนวคิดและทฤษฎีการปรับตัว (Adaptation)

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีลักษณะการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันในลักษณะต่างๆ โดยมีการแสดงออกในรูปแบบการพึ่งพาช่วยเหลือกัน หรือการขัดแย้งกัน แต่มนุษย์ก็พยายามที่จะเรียนรู้ในการที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์รอบด้าน เพื่อที่จะให้สังคมดำเนินไปอย่างราบรื่นและมีชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมของมนุษย์นั้น จำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ทั้งแนวคิด ค่านิยม และวิธีปฏิบัติ ตลอดจนกฎเกณฑ์ต่างๆ ในสังคม เพื่อนำมาปรับใช้กับชีวิตให้เกิดประโยชน์

ด้วยเหตุนี้ การเรียนรู้จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ซึ่งในชีวิตของคนเรา จำเป็นต้องมีการเรียนรู้ เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว และยังต้องพยายามควบคุมปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพเหมาะสมกับการดำรงชีวิต จึงกล่าวได้ว่า การเรียนรู้ คือสิ่งที่สำคัญ อันก่อให้เกิดการปรับตัวของบุคคล

การปรับตัวจึงเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ในการที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์สิ่งแวดล้อม เพื่อจะได้มีชีวิตที่อยู่เป็นสุข หรือทำให้เกิดความสมดุลขึ้น กล่าวได้ว่าการปรับตัว

เป็นกระบวนการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในลักษณะของการก่อให้เกิดการประสานกัน จึงได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัวในทัศนะต่างๆดังนี้

ฟ่องพันธ์ มณีรัตน์ (2521, หน้า 9-10) กล่าวถึงการปรับตัว (Adaptation) ว่า หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่ม มีการปรับตัวพฤติกรรมของตนให้เข้ากันได้ หรืออยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในชีวิต อาทิ ชายและหญิงแต่งงานกัน จำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากันตามความต้องการของอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ ทั้งนี้ การปรับตัวอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง เช่น กรณีที่มีผู้อพยพจากถิ่นอื่นเข้ามาอยู่ในสังคมเป็นจำนวนมาก ย่อมก่อให้เกิดพฤติกรรมกลุ่มขึ้น อาจก่อให้เกิดความตึงเครียด และเป็นศัตรูกันระหว่างกลุ่มได้ ทำให้กลุ่มชนที่อยู่มาแต่เดิมต้องปรับตัวเพื่อรับกลุ่มใหม่ ขณะเดียวกันกลุ่มใหม่ก็ต้องปรับเปลี่ยนแบบการดำรงชีวิต และแนวคิดด้วยเช่นกัน เพื่อให้เกิดการยอมรับระหว่างกัน และในลักษณะเช่นนี้ จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมไปด้วย

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2516, หน้า 43-53) ได้กล่าวถึงการปรับตัวและพฤติกรรมของบุคคลว่า ลักษณะความแตกต่างระหว่างสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองและชุมชนชนบท มีอิทธิพลทำให้เกิดความแตกต่างของพฤติกรรมมนุษย์ กระบวนการจัดระเบียบสังคม (Socialization) ทั้งตัวบุคคลและกลุ่มคนในชุมชนหนึ่งๆ ซึ่งสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ได้แก่

1. สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เป็นสิ่งกำหนดบุคลิกภาพ อุปนิสัยใจคอ จารีต ความเชื่อแนวคิด และความตระหนักในระบบคุณค่าของบุคคล ซึ่งเป็นเหตุทำให้คนในชุมชนเมืองต่างจากคนในชุมชนชนบท ด้วยเหตุที่คนย่อมปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมนั่นเอง

2. สิ่งแวดล้อมทางสังคมจากการที่คนเราต้องอยู่ร่วมกัน ทั้งในระดับปฐมภูมิ และทุติยภูมิ จึงทำให้กลุ่มสังคมมีบทบาทและอิทธิพลต่อการปรับตัวและพฤติกรรมของบุคคล ดังเช่น วิถีชีวิตของชนบท ซึ่งถูกจำกัดด้วยสิ่งแวดล้อม จากครอบครัวและเพื่อนบ้าน ที่มีวิถีชีวิตคล้ายกัน จะยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีมากกว่าคนในชุมชนเมือง และมีความร่วมมือระหว่างชุมชนมากกว่าชุมชนเมือง ซึ่งมีการแบ่งแยกและความหมายในการรักษาผลประโยชน์ในความหลากหลายของกลุ่ม และในชุมชนนั้น การเปลี่ยนแปลงในการเคลื่อนย้ายฐานะทางสังคมไม่ค่อยปรากฏชัดในขณะที่ในชุมชนเมืองมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนย้ายฐานะ โดยการเปลี่ยนแปลงอาชีพสูง

3. สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ความแตกต่างของเมืองและชนบทก่อให้เกิด “Culture Shock” ซึ่งทำให้ชนบทต้องใช้เวลาในการปรับตัว เช่นเดียวกับการควบคุมทางสังคมนั้น ชนบทจะมุ่งเน้นการควบคุมในแบบไม่เป็นทางการหรือการใช้ความรู้ที่ขณะนั้น ชาวชนบทจำเป็นต้องเรียนรู้ทักษะหลายด้านในคนเดียว ในลักษณะที่เรียกว่า “Jack of all trades” ในขณะที่

คนในเมืองมุ่งเน้นความชำนาญเฉพาะด้าน และโดยเฉพาะเกี่ยวกับระดับและมาตรฐานในการครองชีพ ความแตกต่างของอุปกรณ์ เครื่องใช้ในบ้าน ระหว่างชนบทกับเมืองจะแตกต่างกัน โดยเฉพาะการที่ชนบทจะเน้นการประหยัดในการดำรงชีวิตเป็นสำคัญ

ด้วยอิทธิพลของสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ทำให้วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนเมือง และชนบทแตกต่างกัน และจากการติดต่อสัมพันธ์ในระบบสังคม จึงเป็นความจำเป็นที่ก่อให้เกิดการปรับตัวของบุคคลระหว่างความแตกต่างดังกล่าว

เดโซ สวานานท์ (2518, หน้า 68-75) ได้มองการปรับตัวในแง่ของการต้องการเวลา และการตอบสนองตอบว่า เมื่อบุคคลได้รับสิ่งที่ต้องการ ก็จะเกิดความคับข้องใจ บางครั้งก็เกิดความขัดแย้ง การปรับตัวของบุคคล จึงมีแบบแผนการปรับตัวที่แตกต่างกันออกไป

ในกรณีของชุมชนชาวเขาได้เสนอแนวคิดที่ว่า การปรับตัวของบุคคลจะมากหรือน้อยในระดับใด ขึ้นอยู่กับสิ่งที่มีผลต่อการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่เป็นสำคัญ โดยการปรับตัวนั้นต้องเกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของบุคคลหรือกลุ่ม ทั้งนี้ การปรับตัวของบุคคลนั้น จะได้รับการสนับสนุนผลักดันจากปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

อาจกล่าวได้ว่า เพราะระบบสังคมซึ่งทั้งใหญ่และย่อย ต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ต้องพึ่งพาอาศัยและมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมก็อาจจะเกิดการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม และระบบต่างๆ ดังนั้น เมื่อมนุษย์อยู่ในชุมชน จึงมีความจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม

ข. แนวคิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Assimilation)

การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมหรือการผสมผสานทางวัฒนธรรม เป็นกระบวนการดูดกลืนทางวัฒนธรรมของชนกลุ่มที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกันให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือทำให้ความแตกต่างทางวัฒนธรรมหมดสิ้นไป อันเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งยอมรับและทำตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน (อุทัย หิรัญโต, 2519 หน้า 48-49) การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมจะสามารถผ่านไปยังชนรุ่นหนึ่ง โดยการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ซึ่งกลุ่มแรกที่ทำหน้าที่ขัดเกลาในสังคมคือ ครอบครัว ซึ่งเมื่อเติบโตขึ้นมีการติดต่อกับคนอื่นหรือต้องเข้าโรงเรียน มหาวิทยาลัย และเมื่อประกอบอาชีพในหน่วยงานใด หน่วยงานนั้นก็จะทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมให้ด้วย (อุทัย หิรัญโต, 2519 หน้า 165-166)

ในการที่จะวิเคราะห์ถึง การปรับเปลี่ยนการทอดผ้าของชาวลัวะบ้านเฮาะ จำเป็นต้องศึกษาการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการปรับตัว ด้วยเหตุที่ว่า การปรับตัวต้องใช้

ระยะเวลาและในระยะเวลาเหล่านั้น ก็จะมีการผสมกลมกลืนระหว่างสังคมขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจในการอธิบายถึงโครงสร้างทางสังคมในชุมชนได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ค. แนวคิดการยอมรับสิ่งใหม่ (Innovation)

สังคมแต่ละแห่งจะมีวัฒนธรรมประเพณีแตกต่างกัน การติดต่อระหว่างสังคม จะทำให้เกิดการยอมรับวัฒนธรรมระหว่างสังคม ซึ่งการยอมรับนั้น อาจจะเป็นเรื่องวัตถุ ความคิด หรือ การกระทำ และเป็นการยอมรับ โดยผ่านการพิจารณา และใช้เวลาตัดสินใจจนเห็นว่าได้รับผลประโยชน์และจะไม่ยอมรับสิ่งใหม่ที่ทำได้หรือไม่มีประโยชน์ โดยอาศัยประสบการณ์เป็นเครื่องตัดสิน ซึ่งการยอมรับสิ่งใหม่นั้น แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อสังคม โดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับโครงสร้างสังคม และระบบค่านิยมหรือวัฒนธรรม ทั้งนี้ การยอมรับสิ่งใหม่ต่าง ๆ นั้น เป็นผลจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งสู่สังคมหนึ่งจะช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับ

1. ความง่ายทางวัฒนธรรม คือ การไม่มีลักษณะซับซ้อน ซึ่งจะทำให้การรับวัฒนธรรมเป็นไปได้ยาก
 2. เข้าได้กับค่านิยมที่มีอยู่ในสังคมของผู้ที่จะยอมรับสิ่งใหม่นั้น
 3. ศักดิ์ศรี และฐานะของผู้นำสิ่งใหม่ๆ เข้ามาในสังคม
 4. สิ่งแวดล้อมในวัฒนธรรมผู้รับจากสภาพแวดล้อมทั่วไป ในขณะที่มีการเปลี่ยนแปลงจะทำให้การยอมรับสิ่งใหม่ๆ เป็นไปได้โดยง่ายยิ่งขึ้น
 5. การขาดการรวมตัวของสังคมผู้รับ ถ้าสังคมนั้นมีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น การรับวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามาก็เป็นไปได้ช้าลง
 6. อัตราการติดต่อระหว่างสังคมผู้ให้และผู้รับ ถ้าการติดต่อเป็นไปได้อย่างกว้างขวาง การยอมรับก็เป็นไปได้ง่าย ถ้ามีการติดต่ออย่างจำกัดการยอมรับก็จะเกิดขึ้นยาก
- นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับลักษณะของการติดต่อว่าสืบเนื่องกันหรือไม่อีกด้วย (ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, 2521 หน้า 118-129)

สำหรับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อมีการยอมรับ ซึ่งกระบวนการในการยอมรับนั้น มี 5 ขั้นตอน คือ

1. การรับรู้ คือการที่ปัจเจกบุคคลได้พบสิ่งใหม่ แต่ขาดความรู้แท้จริงต่อสิ่งนั้นๆ
2. ความสนใจ เมื่อปัจเจกบุคคลเกิดความสนใจจะทำให้เกิดการแสวงหาข้อมูลในสิ่งนั้นและเกิดแนวโน้มที่จะชอบ

3. ประเมินค่า ปัจเจบุคคลพิจารณาสิ่งๆนั้น เพื่อตกลงใจว่าจะทดลองใช้หรือไม่ โดย ประเมินผลได้ผลเสียก่อนการตกลงใจ

4. การทดลอง ปัจเจบุคคลจะทดลองสิ่งใหม่ๆ ในวงแคบๆ เพื่อตัดสินใจยอมรับอย่างสมบูรณ์หรือไม่

5. การยอมรับ ปัจเจบุคคลจะตกลงใจว่า จะใช้สิ่งประดิษฐ์ใหม่นั้น โดยเต็มใจต่อไป (ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, 2521 หน้า 129)

ทั้งนี้การตกลงใจยอมรับหรือไม่ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของปัจเจกบุคคล ด้วยกลุ่มบุคคลมีหลายประการคือ

พวกสร้างสรรค์ (Innovators) เป็นพวกความคิดริเริ่ม กล้า และเสี่ยง พวกยอมรับเร็ว (Early Adopters) เป็นพวกที่มีแนวโน้มว่าเป็นบุคคลสำคัญของท้องถิ่น ซึ่งได้รับการยอมรับ จากพวกกลุ่มใหญ่ในสังคม ที่ยอมรับของใหม่ง่าย (Early Majority) เป็นพวกยอมรับสิ่งใหม่ ความคิดใหม่ๆ คนกลุ่มใหญ่ในสังคมที่ยอมรับของใหม่ช้า (Late Majority) เป็นพวกตามหลังสมาชิกคนอื่นๆ

การทำความเข้าใจ และอธิบายปรากฏการณ์ของการปรับเปลี่ยนการทอดผ้า ของชาวละแวกบ้านเฮา ซึ่งมีความเชื่อมโยงระหว่าง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมนั้น กระบวนการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจะก่อให้เกิดการยอมรับสิ่งใหม่ จะเป็นแนวทางในการอธิบายได้อย่างชัดเจน

ง. แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change)

สถาบันหรือโครงสร้างสังคมมีไว้เพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานและตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ ฉะนั้นเมื่อความต้องการเปลี่ยนและสถาบันไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ หรือการที่มีสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆเข้าสู่ชุมชน ย่อมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคมและพฤติกรรมของคนในสังคม

ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงนั้น ทำให้กระบวนการผลิตได้เปลี่ยนแปลงไปทั้งด้านวัตถุดิบ กรรมวิธี พลังงาน การลงทุน การจัดการและกฎระเบียบต่างๆ โดยเฉพาะปัจจัยในการผลิต เช่น ที่ดิน แรงงาน ได้เปลี่ยนแปลงไปเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการผลิตเช่น การใช้ระบบเงินตราในการผลิต ซึ่งจากสังคมอดีตจะใช้ระบบพึ่งพาอาศัยเป็นสำคัญ

เหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงคือ แรงดันภายนอกชุมชน อาทิการแพร่กระจายความคิดทางระบบการเมือง และเศรษฐกิจแผนใหม่และเหตุจากความเครียดภายใน ทั้งนี้ โดยมีปัจจัยทางนิเวศน์วิทยา เช่น สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประชากร เทคโนโลยี เศรษฐกิจ อุดมคติ เป็นกลไกที่มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

อีกทั้งจากลักษณะธรรมชาติทางสังคม ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และการที่โครงสร้างทางสังคมมีความผูกพันกลมกลืนเป็นระบบ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงส่วนหนึ่งๆ ย่อมกระทบถึงสิ่งอื่นๆ จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงร่วมไปด้วย เพื่อให้เกิดภาวะสมดุลย์(ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, 2521 หน้า 128-129)

ศิริลักษณ์ ตนะวิไชย(2535, หน้า 51-53) ได้เขียนสรุปเกี่ยวกับธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันว่ามีลักษณะดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงในสังคมหรือวัฒนธรรมใดๆ จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ
2. การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยวแต่จะมีผลกระทบอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านเวลาและพื้นที่
3. เมื่อการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้ทุกหนแห่ง จึงสามารถก่อให้เกิดผลกระทบต่อเนื่องทั้งในด้านเวลาและพื้นที่
4. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการแผนหรือเป็นผลกระทบจากการเสนอ นวัตกรรมใหม่ จะมีมากกว่าผลจากการเปลี่ยนแปลง
5. เทคโนโลยีทางด้านวัตถุและความคิดทางด้านสังคมใหม่ มีการขยายตัวและเผยแพร่ออกไปอย่างรวดเร็วและก่อให้เกิดผลกระทบที่สะสม แม้บางเรื่องอาจจะล่าช้าอย่างรวดเร็ว

6. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อบุคคลและสังคม เนื่องจากโอกาสที่บุคคลจะติดต่อกันอย่างใกล้ชิดมีมากขึ้น และไม่มีใครที่จะหลบเลี่ยงผลดังกล่าวได้

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสรุปได้ 3 ด้าน ดังนี้

1. ผลที่มีต่อการจัดองค์กรทางเศรษฐกิจ ระบบการผลิตจะเปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อบริโภคเป็นการผลิตตามกลไกการตลาด สัดส่วนของประชากรภาคเกษตรกรรมจะลดลง มีความต้องการแรงงานฝีมือ เปลี่ยนแปลงสัดส่วนคนงานระดับต่างๆ ต้องการบุคลากรด้านวิชาชีพมากขึ้น มีการโยกย้ายแรงงานมากขึ้นและบ่อยขึ้น มีการจำแนกบทบาทและความรับผิดชอบของ

แรงงานแต่ละสาขาชัดเจน เพื่อการลงทุนส่งเสริมการตลาดควบคู่ไปกับการขยายการผลิต และต้องมีการพึ่งพาอย่างใกล้ชิดในระหว่างแต่ละสาขา

2. ผลต่อโครงสร้างประชากรและนิเวศวิทยา อัตราการเกิดและอัตราการตายจะลดลงมีการเพิ่มการควบคุมประชากรและการขยายตัวของเมืองใหญ่

3. ผลต่อโครงสร้างสังคม โครงสร้างของครอบครัวเปลี่ยนไปจะมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น มีการตัดสินใจในการเลือกคู่ครองด้วยตัวเองมากขึ้น บทบาทของสตรีมีการเปลี่ยนแปลงไป มีการติดต่อระหว่างวัฒนธรรมมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงและการยึดเหนี่ยวทางสังคม ให้ความสำคัญกับการศึกษามากขึ้น การเพิ่มบทบาทของสื่อมวลชนในการเรียนรู้หนังสือและวัฒนธรรม การรวมตัวเป็นชมรมและสมาคม การใช้เหตุผลในการนับถือศาสนา การเปลี่ยนแปลงระบบการให้รางวัลและโครงสร้างรายได้ การปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบการเมืองและการจัดการ

จากแนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม จึงสามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ การพัฒนาเศรษฐกิจ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนชาวไร่บ้านเฮาในด้านต่างๆ ทั้งการศึกษา อาชีพ วิถีชีวิต และอื่นๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สนธิ สมักรการ (2525, หน้า 110) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของประเทศไทยกับการผสมกลมกลืนของชนชาติพันธุ์ พบว่า การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจและตลาด การพัฒนาระบบการปกครอง ทำให้มีความจำเป็นที่ต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ได้แก่การเปลี่ยนแปลงในด้านการประกอบอาชีพอย่างอื่นแทนการทำนา เช่น เป็นพ่อค้า นักธุรกิจ ข้าราชการ ช่างฝีมือและนักการเมือง เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านค่านิยม คือ นิยมให้บุตรหลานมีการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งทำให้ฐานะทางสังคมสูงขึ้นด้วย และค่านิยมของชาวนาที่มีความขยันหมั่นเพียร มีส่วนช่วยในการเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีชีวิตแบบพื้นเมืองมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในชนบทไทยค่อยๆเปลี่ยนไป กล่าวคือ สังคมชนบทไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม ซึ่งแต่เดิมระบบความสัมพันธ์ทั้งในการผลิต และในด้านครอบครัวมีความใกล้ชิดช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้ความสำคัญต่อหัวหน้าครอบครัว โดยมีปัจจัยที่ช่วยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ประการแรกคือ ปัจจัยทางด้านความเจริญทางเทคโนโลยี ซึ่งได้แก่ เครื่องทุ่นแรงใช้แทนแรงงานคนและสัตว์ ทำให้คนมีเวลาว่างพอที่จะไปทำงานนอกบ้าน นอกจากนั้นระบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น ประเพณีลงแขก ก็ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นการ

จ้างแรงงานแทน ทำให้แนวความคิดเกี่ยวกับการทดแทนบุญคุณได้ลดความสำคัญลง ประการที่สอง คือ สถาบันครอบครัวไม่สามารถสนองความต้องการของบุคคลในครอบครัวได้ ทำให้สมาชิกในครอบครัว

ครัวต้องช่วยตนเอง ลักษณะความสัมพันธ์บางอย่างเปลี่ยนไป เช่น อำนาจของพ่อในลักษณะ Primary authority ลดลง สถานภาพของพ่อและแม่เป็นเพียง ศูนย์รวมทางด้านจิตใจของสมาชิกในครอบครัวมากกว่า

สำหรับเรื่องการผสมผสานของวัฒนธรรมเก่าและใหม่ ตลอดจนวัฒนธรรมที่แตกต่างกันนั้น สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2528, หน้า 122) ได้ศึกษาสภาพสังคมดั้งเดิมที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงไปของชาวนาจังหวัดขอนแก่น โดยได้รับอิทธิพลมาจากการผสมกลมกลืนของวัฒนธรรมสมัยใหม่ในรูปต่างๆ กัน พบว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมไปสู่ความทันสมัยในด้านวัตถุ ทั้งนี้ชาวามีความรู้สึกรู้ว่า ความทันสมัยต่างๆ เป็นสิ่งที่ดีงาม แสดงถึงความเจริญก้าวหน้าตามอารยธรรมแผนใหม่ ความรู้สึกของจิตใจจึงพร้อมที่จะยอมรับอยู่แล้ว และเป็นผลทำให้การผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมเก่าและใหม่ดำเนินไปได้ด้วยความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

ชอบ เข้มกลัด (2521, หน้า 24) ได้ศึกษาโครงสร้างของหมู่บ้านในเขตอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ความแตกต่างของโครงสร้างหรือสถาบันในหมู่บ้านขึ้นอยู่กับระดับของการพัฒนาจากสิ่งต่างๆ ที่ใช้เป็นเครื่องชี้วัดในการพัฒนา ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในหมู่บ้านมีทั้งปัจจัยภายใน ซึ่งได้แก่ ความเป็นปึกแผ่นของหมู่บ้านและปัจจัยภายนอก ได้แก่ การติดต่อระหว่างหมู่บ้านกับเมือง อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านจะมาจากปัจจัยภายนอกมากกว่าปัจจัยภายใน ส่วนการพัฒนาที่จะเกิดผลได้นั้น จะต้องเป็นการพัฒนาที่เกิดจากการประสานกันระหว่างปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน

กาญจนา รัตนธรรมเมธี (2538, หน้า 35) ได้ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงสู่อาชีพภาคเกษตรกรรมของสตรีในชนบท พบว่า การปรับเปลี่ยนอาชีพของเกษตรกร เป็นอิทธิพลจากการปฏิสัมพันธ์ ระหว่างชุมชนเมืองและชนบท ประกอบกับการได้รับคำชี้แนะ และช่วยเหลือจากญาติมิตร จึงเป็นแรงจูงใจให้เปลี่ยนอาชีพ อีกทั้งมีความคาดหวังของคนในครอบครัวเกี่ยวกับรายได้เป็นสิ่งผลักดัน ขณะเดียวกันการได้รับข้อมูลข่าวสาร ก็เป็นอีกเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนอาชีพ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมจึงทำให้การทอผ้ามีปัญหา และอุปสรรคเกิดขึ้นมากมายจากการวิจัยเรื่องผ้าทอ ผลการวิจัยโดยสรุป พบว่าสถานะด้านเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ได้แก่ ปัญหาในเรื่องการทำมาหากิน ความจำเป็นในการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร ความเจริญทางด้านคมนาคมในหมู่บ้านได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม แม้แต่การทอผ้าที่ใช้เองในชีวิตประจำวันก็

หมดความจำเป็นลง เนื่องจากเลิกประกอบอาชีพการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ปลูกฝ้ายและการรับ
วัฒนธรรมการแต่งกายจากต่างประเทศทำให้ต้องสูญเสียเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมการทอผ้าไปจน
เกือบหมด ทำให้ผู้ทอผ้าไม่ยากที่จะทำการทอผ้า (กมลลา กองสุข, 2531 หน้า 229)

ผลกระทบกระเทือนถึงแรงงานในทุกๆด้าน โดยเฉพาะด้านเกษตรกรรม และ
หัตถกรรม อุตสาหกรรม แรงงานคนหนุ่มสาวนิยมไปทำงานในนิคมอุตสาหกรรมมากกว่าการทอ
ผ้า ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ทักษะและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการประกอบอาชีพ
การทอผ้า เนื่องจากการทอผ้าเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่ได้รับถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษและ
อยู่ในวงจำกัดเฉพาะบุตรหลาน ผู้ที่สนใจจริงๆเท่านั้น การทอผ้าเป็นเรื่องยุ่งยากซับซ้อน ต้อง
อาศัยความประณีตบรรจง และใช้เวลามากจึงก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายและไม่เป็นที่น่าสนใจ
ประชาชนส่วนใหญ่จึงหันไปประกอบอาชีพอื่นมากกว่า ปัญหาและอุปสรรคด้านทัศนคติต่อการ
ประกอบอาชีพของการทอผ้า ผู้ทอผ้าส่วนใหญ่ ยังมีความรู้สึกว่าการทอผ้าเป็นอาชีพหรืองานที่น่า
เบื่อ ทำยาก ไม่คุ้มค่าและไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ทำให้ผู้ทอผ้านับวันจะลดน้อยลงไป หันไปเลือก
อาชีพใหม่ ซึ่งในการตัดสินใจเปลี่ยนอาชีพของคนเรานั้น ครอบครัวมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการ
ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบท เป็นชุมชนเกษตรกรรม
ครอบครัวจะมีบทบาทในการถ่ายทอดการประกอบอาชีพให้แก่สมาชิกในครอบครัวไปพร้อมๆ กับ
การดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การที่ พ่อ แม่ นำลูกชายติดตามไปทำนา ก็จะสอนการทำนา การ
เกี่ยวข้าว การจับปลา ให้กับลูกชายไปด้วย หรือการที่แม่สอนให้ลูกสาวทำกับข้าว เป็นการแสดง
แบบอย่างให้แก่ลูก โดยที่ลูกได้มีการเรียนรู้โดยไม่รู้ตัวจากการรับถ่ายทอดจากพ่อ แม่ เมื่อโต
ขึ้นเขาก็สามารถเป็นตัวแทนในการถ่ายทอดความรู้แทนพ่อ แม่ ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าว จะได้รับ
การจัดเกลาจากครอบครัว โดยพ่อแม่ มีบทบาทเป็นผู้ฝึก ให้การอบรม ชี้แนะแนวทางซึ่งเป็น
ต้นแบบในการถ่ายทอด ให้การเรียนรู้ ค่านิยม และทัศนคติ

ระบบการเรียนรู้ในท้องถิ่นชนบททางภาคเหนือเป็นระบบการเรียนรู้สืบเนื่องจาก
โครงสร้าง เช่น ปัจจัย ทรัพยากร เงื่อนไข และสถานการณ์ที่ทำให้ต้องเรียนรู้มีรูปแบบและ
วิธีการในการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่น ตลอดจนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างระบบการเรียนรู้และการ
อบรมจากชุมชนภายนอก โดยให้มีโรงเรียน ตลอดจนศูนย์กลางการเรียนรู้อื่นๆ ในท้องถิ่นด้วย
โดยระบบการเรียนรู้ในท้องถิ่นที่สำคัญเริ่มจากการถ่ายทอดกันในครอบครัว ด้วยการใช้สื่อที่มีอยู่
ในชุมชน กระบวนการถ่ายทอดความรู้ใช้วิธีการสอนและการปฏิบัติจริงไปพร้อมกับผู้สอน หรือ
ผู้ใหญ่ในครอบครัวที่มีความรู้หรือประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ ผู้เรียนคือลูกหลานหรือเครือญาติ
การถ่ายทอดความรู้ในครอบครัวจะเกิดตลอดเวลา ผู้เรียนที่ชำนาญแล้วก็จะกลายเป็นผู้สอนคนใน
รุ่นหลังต่อไป การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้อาชีพการทอผ้าสำหรับ

ชาวบ้าน และคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป การทอผ้าเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน ก็หมดความจำเป็น อีกทั้งยังเป็นที่น่าเบื่อ ใช้เวลานาน เมื่อเกิดโรงงาน อุตสาหกรรมต่างๆขึ้นมา ทำให้คนในชนบท ต่างอพยพเข้าทำงานในเมือง เกิดการเปลี่ยนค่านิยมและพยายามยกฐานะตนเองขึ้น และพัฒนาตนเองโดยการเข้า

ไปศึกษาหาความรู้ด้วยการเรียนหนังสือมากกว่าที่จะมาประกอบอาชีพการทอผ้า (ชูเกียรติ ลิสุวรรณ, 2535 หน้า 66-67)

การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าส่วนใหญ่มักถ่ายทอดโดยมารดาสอนให้กับ บุตรสาว และการสังเกตสอบถามผู้รู้ สำหรับลักษณะในการถ่ายทอดการทอผ้าของชาวกะเหรี่ยง เริ่มจากเด็กผู้หญิงอายุ 11-12 ปี จะเริ่มฝึกหัดทอผ้าง่ายๆก่อน โดยทอเสื่อที่ตนเองสวมใส่ก่อน เมื่อมีความชำนาญมากขึ้นก็เริ่มทอสอดลวดลาย ทอยาม ทอผ้าห่ม แล้วจึงเริ่มทอเสื่อหญิงแม่เรือน ซึ่งเป็นการทอที่ยากที่สุด (ศูนย์วิจัยชาวเขา จังหวัดเชียงใหม่, 2526 หน้า 645)

กระบวนการถ่ายทอดความรู้ทางด้านศิลปะการปักผ้าของชาวเขาโดยมารดาจะเริ่มสอน ให้แก่บุตรสาวเมื่ออายุระหว่าง 6-12 ปี ตามความพร้อมของแต่ละบุคคล และเมื่อเข้าอายุ 15 ปี ก็สามารถปักผ้าได้ โดยการสังเกตและไต่ถามผู้รู้ แล้วฝึกด้วยตนเอง มีการแลกเปลี่ยนลวดลาย กับผู้อื่นทำให้เกิดลวดลายใหม่ๆ การปักผ้าของชาวละโว้บ้านเฮาจะนับว่าเป็นกระบวนการสืบทอด ทางศิลปะที่ผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบปากเปล่าและการสาธิต ผู้เรียนใช้วิธีการสังเกตและฝึก ประสบการณ์ด้วยตนเองจนเกิดความชำนาญ โดยไม่มีการจดบันทึกเป็นหลักฐาน การถ่ายทอดจึง ขึ้นอยู่กับความแม่นยำของผู้สอนและผู้เรียนในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากคนรุ่นหนึ่ง สู่คนอีกรุ่นหนึ่ง (วรวิทย์ องค์ครุฑรักษา, 2537 หน้า 55)

การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน ที่ผูกพันกับ ธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย การผลิตเน้นการบริโภคภายใน ครัวเรือน มีการแลกเปลี่ยนผลผลิตแบบญาติ มีผู้นำทางพิธีกรรม ซึ่งเป็นศูนย์กลางแห่งความ เชื่อถือ มีสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติเป็นที่พึ่งทางจิตใจ เมื่อการคมนาคมสะดวกขึ้น จากการผลิตเพื่อ บริโภค เป็นการผลิตเพื่อขาย การนำเทคโนโลยีทางการเกษตรเข้ามาใช้ในการผลิตส่งผลต่อ กระบวนการผลิตทางด้านเกษตร ทั้งในด้านความเชื่อและต้นทุนในการผลิต การเลี้ยงสัตว์เพื่อ บริโภคใช้แรงงานและใช้ประกอบพิธีกรรม เปลี่ยนเป็นการเลี้ยงเพื่อขาย เพื่อบริโภคและนำมูล สัตว์ขาย งานหัตถกรรมผลิตใช้ในการบริโภคทั้งงานจักสาน และการทอผ้า แต่มีสภาพสังคม เปลี่ยนแปลงไป สินค้าจากภายนอกเข้าไปในชุมชนทำให้ชาวกะเหรี่ยงหันมาสนใจวัสดุเพื่อการค้า ที่จะนำมาเป็นวัตถุดิบในการผลิต ทำให้กระบวนการผลิตเปลี่ยนไปจากเดิม และผลิตตามความ ต้องการของตลาดมากขึ้น (อภิณพ ธาระสาร, 2539 หน้า 239)

สำหรับการทอผ้าของชาวลัวะนั้น จริญญา สีพาสแล้ว, (2545 หน้า 53) ได้ศึกษาพบว่า การทอผ้าของชาวลัวะทั้งในอดีตและปัจจุบันยังคงใช้กี่ขนาดเล็ก ที่เรียกว่าก๊อแว เป็นอุปกรณ์หลัก ฝ้ายและด้ายที่ใช้ทอผ้าจะมีทั้งฝ้ายที่ปลูกเองและซื้อจากอำเภอแม่แจ่ม เช่นเดียวกับสีที่ใช้ในการย้อมผ้า จะได้จากสีธรรมชาติและสีเคมี ในการทอผ้าชาวลัวะในอดีตจะทอไว้ในพิธีกรรมและใช้ในพิธีกรรมเท่านั้น โดยทั่วไปแล้วชาวลัวะจะมีการทอผ้าเมื่อมีเวลาว่างงานประจำ จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้ศึกษาจะนำมาใช้อธิบายเรื่องการปรับเปลี่ยนการทอผ้าของชาวลัวะบ้านเฮาเกี่ยวกับปัจจัย วิธีการ และเหตุผลในการปรับเปลี่ยน รวมทั้งผลกระทบของการปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้นต่อชุมชนชาวลัวะบ้านเฮา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved